

Eesti Ingerimaa

Tiit Noormets

■ 1920. aastal Eesti Vabariigi ja Venemaa Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi vahel sõlmitud Tartu rahuga määrati kahe riigi vaheline piir teatavasti mõnevõrra ida poole praegusest, seda nii Petserimaal kui ka Virumaal. Narva jõe taga algas ajaloolis-etnograafiline piirkond Ingerimaa, mille rahvastikust moodustasid tollal olulisema osa ingerisoomlased. Eestiga liidetud suhteliselt väikest maariba Narva jõest idas hakati poolametlikult nimetama Eesti Ingeriks (ka Viru Ingeriks). Eestis oli enne Teist maailmasõda ja Nõukogude anneksiooni kompaktselt elavaid rahvusvähemusi ja seetõttu eripäraseid, ülejäänud Eestist erinevaid alasid (Peipsi-äärsed venelased, rannarootslased, setud). Selline oli ka Eesti-Ingerimaa, ja veelgi enam, kuna seal elasid mitte ainult ingerisoomlased, vaid ka isurid (tollal nimetati neid ka ingerikud), venelased ja eestlased. Teise maailmasõja ajal oli Eesti Ingeri 1941. aastast kuni 1944. aasta alguseni Saksa okupatsiooni all. Juba 1943. aastal evakueeriti sõjategevuse eest kõik seal elanikud. 1945. aastal liideti tollal inimitühi Narva jõe tagune, endine Eesti Ingeri, Leningradi oblastiga.

Kummalisel kombel ei ole sellest omapärasest maakillust ega selle elanikest pea midagi põhjalikumalt kirjutatud.¹ Näiteks „Eesti Entsüklopeedia” III köites (1934) on artikkel „Ingeri”, selle lõpus aga ainult üks lause „Uusikaupunki rahulepinguga

1721 jäi Ingeri Venele, kes loovutas 1920. a. Eesti–Vene rahulepinguga sellest väikese osa Eestile.” Tänapäevases Eestis on küll koguteoses „Eesti rahvaste raamat” ilmunud Andrei Karhu kirjutatud peatükk „Eesti Ingeri 1920–1940”, mis on üldine, kuid samas siiski ainult lühike ülevaade.² Mõnevõrra, kuid ainult väheselt on Eesti Ingerist kirjutatud ka Ott Kurs ja Kari Alenius oma laiemateemalistes uurimustes.³ Eesti Ingeri ühe rahvusliku liidri Leander Reijo saatusest on kirjutatud Heino Tõnismägi⁴ ning see lugu on omal ajal inspireerinud ka ilukirjandust.⁵ Sellist lünka meie kirjapandud teadmistes võib aidata täita siin publitseeritav dokument 1943. aastast „Soomlased ja ingerikud Eestis”.⁶

Dokumendi autor on Leonid Yllö, tollane Eesti Julgeolekupolitsei ametnik ja ise ingerisoomlane. Saksa okupatsioonivõimu peamiseks politseiorganisatsiooniks oli Julgeolekupolitsei (siin *Sicherheitspolizei und SD Estland*), millega oli 1939. aastal liidetud SS-i vastuluure- ja luureülesannetega julgeolekuteenistus SD (*Sicherheitsdienst*). SD tegeles kõige muu kõrval ka rahvussotsialistliku *Ostforschung*’iga, vallutatud ida-alade tundmaõppimisega, ning selle töö raames on kirjutatud ka sinne ülevaade Eesti Ingerist. Lisaks sellele organiseeriti Eesti teadlaste osalusel näiteks Peipsi-taguste ehk Loode-Venemaal elavate eestlaste uurimine enne nende evakueerimist Eestisse 1943. aastal,

¹ Ingerimaa ajaloost üldiselt leiab ülevaate Eesti Ingerisoomlaste Liidu kodulehel (<http://www.inkeri.ee/index.php?leht=ingerialalugu>).

² Eesti rahvaste raamat. Tallinn, 1999, lk. 90–94.

³ O. Kurs. Ingeri põliselanike saatus. – Akadeemia 1990, nr. 7, lk. 1484–1499; K. Alenius. Petserimaa ja Narvataguse integreerimisest Eestiga ning idaalade maine Eesti avalikkuses 1920–1925. – Akadeemia 1999, nr. 11, lk. 2301–2322.

⁴ H. Tõnismägi. Ingeri kuninga röövimine. – Ülekohtu toimikud, Tallinn, 1998, lk. 9–12.

⁵ A. Aru. Ingeri kuningas, Rakvere, 1934; E. Laidsaar. GPU võrgus, Tartu, 1939.

⁶ ERA, f. R-64, n. 1, s. 830a.

⁷ Selle kohta: T. Noormets. Eestlaste ja teiste rahvusvähemuste ümberasustamine Loode-Venemaalt Saksa okupatsiooni ajal 1942–1943. – Tuna 2001, nr. 2, lk. 39–59.

mis hoolimata kurjakuulutava nimega asutusest ja selle eesmärkidest andis ometi suuri teaduslikke tulemusi.⁷ Leitnant Yllö kirjutas samal ajal kokku põhjaliku teadusliku üle-

vaate kogu Ingerimaa kohta.⁸ Ja teadlane temast saigi – pärast sõda põllumajandus- ja metsateadusdoktor, Soome Riikliku Seemnekontrolli Asutuse juhataja.

Aruanne

Käsitleb: Soomlased ja ingerikud Eestis (Eesti Ingeri)

Reval, 22.02.43

1. Ajalooline ülevaade.

Soomlaste ja ingerike arv pole Eestis kunagi eriti suur olnud.⁹ Nad asuvad peamiselt Narva jõe alamjooksu ja Eesti-Vene piiri vahel, n.n. Eesti Ingeris, milline maaala Tartu rahuga Eesti külge liideti. Mujal Eestis on üksikuid soome perekondi üle kogu maa.

Olenevalt mõlemi maa asendist ja sõbralikeist suheteist on eestlaste ja soomlaste läbikäimine, eriti rannikul, alati võrdlemisi elav olnud. Sellise läbikäimise tulemusena on toimunud osalt ka vastastikune asustus. Nii on teada, et rootslased tahtsid XVI sajandi sõdades tühjenedud Virumaale tuua talupoegi Soomest. 1637. a. mainitaksegi soomlasi paljudes Virumaa külates. Neid toodi siia osalt sunniviisil, osalt saabusid nad aga vabatahtlikult, vaatamata sellele, et Eestis tol ajal pärisorjus valitses. 1689. a. muutub soomlaste siiatulek sedavõrd aktuaalseks, et see vastava korraldusega keelatakse põhjusel, et Soomes tööjõupuudus valitses.

Ajavahemikul 1710–1721 saabus Soomest taas rohkesti soomlasi 30 kuni 40 hingelistes rühmades. Veel 1754. a. loetakse Virumaa vabade inimeste hulka kuuluvaiks 91 soomlast, kuna mõisades nende arv vähemalt kümnekordne oli. Tolleaegse Eestisse siirdumise põhjuseks oli venelaste rüüstest tekkinud eriti raske olukord Soomes.

Soomlasi saabus siia kõikidest Soome osadest, isegi Põhjala-Soomest, Karjalast ja Ingerist. Aja- jooksul sulas neist suurem osa eestlaste sekka ära. Oma praegused soomlased on Eesti saanud viimaseil aastakümnetel kas Soomest või Ingerist.

Eesti-Ingeri soomlased on siia tulnud peamiselt XVII sajandil. Nad kuuluvad n.n. Ala-Luuga soomlaste rühma, kelle algkodu Soomes tõenäoliktult Turu ümbruses asub, mõnede teadlaste arva- tes aga Viiburi ümbruses. Eesti-Ingeri ingerikud on siia tulnud arvatavasti XIII–XV sajandil Ingeri idapoolseist osadest. Venelasi on Eesti Ingeris vähe ja nende külad on siia toodud Sise-Venemaalt peale XV sajandit.

2. Soomlaste ja ingerike arv ja asumisala.

Soomlaste ja ingerike arv Eestis oli 1. XII 1941. a. ametlike teadete põhjal järgmine:

Maakond	Soomlased	Ingerikud
Maakonnad:	952	485
Virumaa	768	439
Järvamaa	10	4
Harjumaa	32	11
Läänemaa	12	1

⁸ ERA, f. R-64, n. 1, s. 830 (Sonderbericht Ingermanland, 283 lehte).

⁹ Eestis asub praegu ca 17 000 Ingeri sõjapõgenikku soomlast ja ingerikku. Neid käesolev aruanne ei käsitle.

Saaremaa	7	2
Pärnumaa	23	1
Viljandimaa	32	10
Tartumaa	43	8
Valgamaa	14	5
Võrumaa	6	4
Petserimaa	5	–
Tallinn ja Nõmme	175	39
Kokku	1127	524

1934. a. rahvaloendusel registreeriti kokku 1088 soomlast ja 841 ingerikku. Seega on soomlaste arv märksa tõusnud, ingerike arv aga 38% võrra langenud. Nähtavasti on see osa ingerikke eestlastena või muude rahvustena registreeritud, või ei suudetud neid 1941. a. registreerimisel eraldada venelasist.

Elukoha järgi asus 1941. a. lõpus 52,4% soomlasist ja ingerikest maal ja 47,6% linnades. Maal asus neid kõige rohkem Narva vallas, kus registreeriti 358 soomlast ja 273 ingerikku. Linnades asus neid peale Tallinna rohkearvuliselt veel Narvas – 1941. a. kokku 244 soomlast ja 75 ingerikku.

Protsentuaalselt on soomlaste ja ingerike osatähtsus Eesti üldrahvastikus tähtsusetu – 0,15%.

Eesti-Ingeris asuvad soomlased peamiselt järgmistes külates: Kallivere, Kulla, Arsia, Hanike j.t., kuna ingerikekülad on: Vanaküla, Väiküla ja Saarküla. Puht vene küladest tuleks mainida ainult Karstala-Gorka külasid. Üksikasjalikud andmed üksikute rahvuste esinemisest mainitud külates puuduvad. Selle küsimuse selgitamiseks olgu toodud väljavõte Eesti-Ingeri ajaleht „Sanaseppä” järgi, millest selgub, et 1935. a. kogu Eesti-Ingeris asus

Ingerikke 920 – 49%
 Soomlasi 594 – 31,6%
 Eestlasi 137 – 7,2%
 Venelasi 216 – 11,5%
 Vadjalasi 14 – 0,07%
 Kokku 1881 – 100,0%

Ingerike ja soomlaste levikuala iseloomustamiseks Eesti-Ingeris on käesolevale tööle lisatud juurde veel kaart. Seoses sellega olgu tähendatud, et Eesti iseseisvuse ajal tekkisid Eesti-Ingeris mõned täiesti uued soome asundused, nagu Alaküla, Uusi Feodormaa ja Uusi Ropsu.

Alljärgnevas olgu esitatud ülevaade Eesti-Ingeri küladest, kusjuures selles pole eraldatud üksikuid rahvusi.

Küla	Elanike arv	Bolševike poolt küüditatud arreteeritud jne.	Märkused
Uusi Ropsu Hanike	64	–	soome-ingeriku soome
Kulla	80	9	soome
Uus Arsia	36	1	soome
Räkälä	56	1	ingeriku-soome
Vanaküla	161	2	ingeriku-soome
Kalliviere	293	6	soome-ingeriku
Uusi Feodormaa	37	-	soome
Karstala-Gorka	79	-	vene

Väiküla	263	1	ingeriku
Saarküla	83	1	ingeriku
Magerburg	39	1	vene-eesti
Tervola	75	–	eesti-vene-ingeriku
Alaküla	(50)		soome
Kokku	1316	22	

Andmed on saadud 1943. a. alul Narva vallavalitsuselt.

3. Sooline ja vanuslik jagunemine.

1941. a. registreerimise andmeil oli soomlaste ja ingerike jagunemine vanusrühmade ja soo järgi järgmine:

Arv %

Vanusklass	m	n	kokku	m	n	kokku
kuni 14	200	175	375	28,3%	18,5%	22,7%
15–19	67	73	140	9,5%	7,7%	8,5%
20–24	24	44	68	3,4%	4,7%	4,1%
25–29	12	63	75	1,7%	6,7%	4,6%
30–34	16	57	73	2,2%	6,0%	4,4%
35–39	32	60	92	4,5%	6,4%	5,6%
40–44	91	94	185	12,9%	9,9%	11,2%
45–49	89	92	181	12,6%	9,8%	10,9%
50–54	76	88	164	10,7%	9,3%	9,9%
55–59	29	63	92	4,2%	6,7%	5,6%
üle 60	71	135	206	10,0%	14,3%	12,5%
	707	944	1651	100,0%	100,0%	100,0%
	43%	57%	100,0%			

Tabelist selgub naiste ülekaal meeste suhtes, sest iga 1000 mehe kohta tuleb 1340 naist. (Eesti keskm. 1300). Alla 14 a. vanusrühmas on poisid siiski tüdrukuist ülekaalus.

Tööealiste arv selgub kokkuvõtlikult alljärgnevas:

	kuni 14 a.	15–59 a.	üle 60 a.	Kokku
Mehed: arv	200	436	71	707
%	12,2	26,4	4,4	43,0
Naised: arv	175	634	135	944
%	10,3	38,5	8,2	57,0
Kokku: arv	375	1070	206	1651
%	22,5	64,9	12,6	100,0

Tabelist nähtub tööealiste võrdlemisi kõrge osatähtsus, eriti naiste osas.

4. Jagunemine kutsete ja tööharude järgi.

Soomlaste ja ingerike jagunemine kutsete ja tööharude järgi selgub alljärgnevast.

Kutse/töõharu	Mehed	Naised	Kokku	%
I Põllumajandus	223	305	528	51,4
II Murrud ja kaevandused	8	-	8	0,8
III Mineraalide töötlemine	4	2	6	0,6
IV Metallide töötlemine	25	1	26	2,5
V Keemiatööstus	2	3	5	0,5
VI Tekstiiltööstus	19	77	96	9,3
VII Tselluloosi- ja paberitööstus	1	2	3	0,3
VIII Polygraafiatööstus	1	1	2	0,2
IX Nahatööstus	2	1	3	0,3
X Puuesemete ja muusikariistade valmistamine	17	5	22	2,2
XI Toidu- ja maitseainetetööstus	11	2	13	1,3
XII Kehakatte- ja pudukaubatööstus	7	16	23	2,2
XIII Ehitustööstus	37	2	39	3,8
XIV Liiklus ja side	26	5	31	3,0
XV Kaubandus	15	36	51	5,0
XVI Võõrastemajad, restoranid	2	6	8	0,8
XVII Valitsus (ka omavalitsus), sõjavägi, piirivalve, politsei, tuletõrje	6	2	8	0,8
XVIII Kool, kirik, kunst, vabad elukutsed	13	20	33	3,2
XIX Tervishoid ja hügieen	4	19	23	2,2
XX Muud	15	84	99	9,6
Kokku	438	589	1027	100,0

Ülalesitatust selgub, et 51,4% soomlasi ja ingerikke on elukutselt põllumehed. Töölisi on kokku 23,9%, neist kõige rohkem tekstiiltöölisi Narva vabrikuis jne.

Peategevusalade järgi jagunesid soomlased ja ingerikud järgmiselt:

	Mehed	Naised	Kokku	%
Põllupidamine, aiandus, mesindus	375	456	831	50,33
Metsandus	8	4	12	0,73
Kalandus	6	6	12	0,73
Põllumajandus kokku	389	466	855	51,79
Tööstus	176	232	408	24,71
Kaubandus	18	31	49	2,97
Transport ja side	31	29	60	3,63
Ühiskondlik tegevus	50	86	136	8,24
Maja- ja isikuteenimine	10	22	32	1,94
Muud tööharud	22	51	73	4,42
Töõharu teadmata	11	27	38	2,30
Kokku	707	944	1651	100,0

Tabelist selgub, et soomlased ja ingerikud on leidnud endale peategevusala ja ülalpidamise enam-vähem vastavalt elukutsele. 76,5% kõikidest soomlastest ja ingerikest elatavad end põllumajandusest

ja tööstusest, kuna 23,5%-l on mõni muu tegevusala. Tööstusest elatuvad soomlased ja ingerikud asuvad peamiselt väljaspool Eesti-Ingerit, sest viimases ei leidu nimetamisväärseid tööstusi.

5. Hariduslik ja kultuuriline olukord.

Eesti-Ingeri oli viimase 25 a. jooksul ainukeseks Ingeri osaks, kus võidi teha rahvuslikku kultuuri ja eneseharimisetööd. Kuuludes piiriäärsele maakonda, oli sinne hariduse ja kultuuritöö siiski pidevalt väärarusaamiste objektiks nii Eesti-Ingeris koha pääl, kui ka Eesti ja Soome avalikkuses. Seda soodustas omakorda kohalike rahvaste rohkus, kus elasid kõrvuti ingerikud, soomlased, eestlased ja venelased. Eesti ja Soome valitsuste vahel sõlmitud kultuurleppel kohaselt kindlustati Eesti-Ingeri soomlasile emakeelne alghariduse võimalus, mille arendamiseks Soome poolt palju kaasa aidati. Eesti riigi seisukohalt oli ideaaliks piiriäärsete valdade asustus võimalikult eestimeelse ja -keelse rahvastikuga. Neil põhjusil said kohalikud, kuigi tunduvas vähemuses esinevad eestlased võrdlemisi vabalt mööda hõlvida ülalmainitud kultuurkõkkuleppest ja ajajooksul ka puhtsoome küladesse, eriti aga koolidesse eesti keelt õppekeelena sisse viia. See asjaolu tingis kohati väga ägedaid kokkupõrkeid kohapäälsete soomlaste ja eestlaste vahel, mida kohalikud – suurel määral bolshevistikult häälestatud venelased oma huvides ära kasutada püüdsid.

Kohalikud vastuolud tõusevad haripunkti 1932–34. a., millega seoses ilmuvad Eesti ajakirjanduses (Põhja Kodu, Postimees jt.) tendentslikud kirjutised Eesti-Ingeri eestistamise õigustamiseks. Järgnevatel aastail paraneb küll ajakirjanduse toon – Eesti-Ingerit lastakse paista hääs valguses ja kirjutisist jääb mulje, nagu oleks siin kõik kõige paremas korras. Tegelikult kestis kohapealne võitlus erirahvaste vahel edasi ja kandus koguni Soome poolele, mille ilmekaks väljendiks oli Dr. M. Haavio kirjutis 1937. a. – „Eesti Ingeri hädahüüd”.

See kõik ei vähenda aga selle kultuurilise töö tähtsust, mida Eesti Ingeris viimaseil aastakümnetel tehti. Peatume selle juures lähemalt.

a. Koolid

Koolidest tegutsesid järgmised: 1) Kalliviere 6 kl. algkool, mis 1933. a. alates töötas soome ja eesti õppeharudega. Mõlemas õppeharus õppis umbes võrdselt lapsi. 2) Kulla küla 4 kl. algkool, mis pidi olema puht soome kool, kuid kus õpetus toimus eestlasest koolijuhataja algatusel eestikeeles. 3) Väiküla ingerike külas töötas 6 kl. algkool eesti ja vene haruga, kusjuures eesti haru õpilaste arvult suurem oli. 4) Dolgaja Niwa eesti-vene algkool, kus õppis ka soome lapsi. Sellest näeme, et viimaseil aastail soomlasil oli ainult üks emakeelse alghariduse omandamise võimalus Kalliviere algkoolis, kuid ka siin kujunes õpetus eestlasist õpetajate mõjul järjest eestimeelsemaks.

Mis puutub kutse-, kesk- ja kõrgemasse haridusse, siis oli seda võimalik omandada eesti koolides. Mainida tuleks veel asjaolu, et õige rohkesti soomlasi õppis Soome vastutulekul ja kulul Soome rahvaulikoolides.

b. Kirik

Kirik on Ingeri soomlasile olnud kõige mõjuvaks toeks nende rahvusliku omapära alalhoidmisel. Teisel poolt on ingerike juures just usk ja kirik olnud need tegurid, mis rahva venepärases muutsid. Seda võib tähendada ka Eesti Ingeri kohta, kus kiriku mõju viimaseil aastail veelgi suurenenud on. Kui ülal nägime, et koolide suhtes soomlaste olukord nende arvulisele suhtele mitte vastav polnud, siis oli kiriklik tegevus võrdlemisi vabaks ja riikliku võimu poolt vähemal määral juhitavaks alaks, kus Soome abil ja toetusel palju rahvuslikku tööd kohalike soomlaste seas ära tehti. Mainida tuleks siin eriti Soome abi Kalliviere kiriku ülesehitamisel, mis valmis 1933. a. Soome saatis siia ka pastori, kes viimaseil aastail siiski Narva-Jõesuu eestlasest õpetajaga asendus.

Soome-Rootsi kogudus, kuhu 1936. a. lõpul kuulus 668 hinge (praegu umbes sama palju), on

asutatud juba enne 1628 – olles seega Narvas saksa koguduse kõrval vanimaid luteriusu kogudusi.

Ingerikud ja venelased kuuluvad mitmesse vene kogudusse.

c. Kultuurhariduslikud organisatsioonid

Kõige olulisemat tegevust avaldas siin Ingeri Selts (Inkerin Seura), kes juhtis kohalikku rahvuslikku tööd. Selts andis alates 1927. a. oma häälekandjat „Sanaseppä” välja, mis alles 1936. a. korralikus trükis ilmuma hakkas. Selle tagasihoidliku väljaande sisus domineerisid algusest lõpuni vaimulikud kirjutised, millele lisanesid kohalikud teated ja võrdlemisi rohkesti bolschewismivastast propagandat. Leht suleti 1938. a., kuna selles soome koolide eestistamise vastu teravalt üles astuti.

Ingeri Selts omas soomekeelse raamatukogu, kus juba 1927. a. 558 köidet oli. Ingeri Seltsi kõrval näitasid vähemat tegevust veel karskusselts „Nouseva Inkeri” (Tõusev Ingeri), noortering „Kullervo“ ja Eesti-Ingeri Naisteselts, mis kõik soomlaste organisatsioonid olid.

Eesti alglaste eesvõttel asutati 1927. a. Ingeri Eesti Haridusselts, kelle juhtivaiks jõududeks olid Kalliviere algkooli eesti õpetajad. Seltsi tegevust soodustas paremate juhtide ja aineliste võimaluste olemasolu, takistavaks teguriks oli eestlaste üldiselt väike arv Eesti-Ingeris. Väiküla ingerike külas tegutses Vene Haridusselts Zarja.

Edasi tegutsesid Eesti Ingeris kohalik Kaitseliit, tuletõrje, jahiselts jne.

Üle-eestilist organisatsioonest tuleks mainida Tallinnas asuvat Soome Haridusseltsi, mis rajati 1924. a. Laiemat tegevust mainitud organisatsioon siiski ei avaldanud.

d. Eesti Ingeri üldkultuuriline ilme

Vaatamata mitmete rahvuste esinemisele võrdlemisi väikesel maaalal on Eesti Ingeris siiski väga palju kogu Ingerile omast kultuuri säilunud. Veel kuni viimase ajani leidis siin mitu andekat rahvalaulikut. Kui 1915–35. a. Soomes ilmunud teos „Suomen kansan vanhat runot” (Soome rahva vanad rahvalaulud) sisaldab 14 651 Ingerist kogutud runo, siis on Eesti Ingeri sellest 632 runo andnud. Soomlaste rahvuslik omapära, keel, usk ja tavad on väga hästi alal hoidunud ja viimaste aastakümnete jooksul veelgi soomepärasemaks muutunud. Ingerikud on, eriti Väikülas ja Saarkülas, tugevasti venestunud ja teatud osa neist peab end venelasiks. Siiski eraldavad nad end nn. puhtvenelasist, kes ei valda ingerike murret. Märksa soomepäraseina on Vanaküla ingerikud.

Haridusliku taseme poolest tuleb soomlasi pidada enamvähem võrdseiks Eesti keskmisele tasemele maal, kuna ingerikud sellest maha jäävad.

e. Eesti Ingeri praegune hariduslik olukord

Praegu seisab Eesti Ingeri hariduskultuuriline töö võrdlemisi soikus. Pole jõutud toibuda bolschevismiaegseist kaotustist ja sõjaolukord lisab omaltpoolt takistusi juurde. Kooliolud on siiski enamvähem korraldatud, kusjuures lastele on antud võimalus ainult eesti- ja venekeelse hariduse omandamiseks, kuna soome koolid puuduvad.

6. Majanduslik olukord.

Elanike peatuluallikaks on Eesti Ingeris põllumajandus. Selle tasuvus oli endisel tsaari ajal lähedal asuva Narva Jõesuu kuurordi tõttu õige häa. Kuigi selle ja ka Narva linna turu ostujõud Eesti iseisvuse ajal langes, loodi maareformi teostamisega põllumajanduse arenguks siiski soodsad eeldused. Põllumajanduse moderniseerimine edenes siiski võrdlemisi visalt, mille tähtsamaks põhjuseks oli talude üldine väiksus ja rahva konservatiivsus. Neil põhjusil olid tööabinõud ja -riistad enamasti iganenud, näiteks kasutati ohtralt käsitsi rehepeksu jne. Üksikasjalikult selgub Eesti Ingeri majanduslik ilme alljärgnevast tabelist (Andmed on saadud Narva vallavalitsuselt ja kehtivad 1943. a. alguse kohta).

Küla	Põllumaad ha.	Tööhobused	Lüpsilehmad	Lambad	Sead
Uusi Ropsu Hanike	35,3	8	15	10	1
Kulla	70,4	13	22	24	4
Uus Arsia	20,8	4	7	3	3
Räkälä	28,7	7	16	9	5
Vanaküla	61,0	17	47	29	13
Kalliviere	218,4	43	107	90	29
Uus Feodorma	24,8	7	14	11	-
Karstala-Gorka	53,5	17	34	28	3
Väiküla	236,2	41	74	25	30
Saarküla	34,1	11	24	8	3
Magerburg	-	-	-	-	-
Tõrvala	26,4	4	18	1	4
Alaküla	?				
Kokku	809,6	172	378	238	95

Tabelist selgub võrdlemisi tihe asustus, võrreldes põllupindalaga – iga inimese kohta tuleb siin keskm. 0,65 ha põldu (Eestis ca 1,0 ha). Ülalesitatud andmed on siiski ainult ametlikud ja pärinevad varematest aastatest. Vahepeal on kogu Eesti Ingeris rohkesti uudismaid üles haritud ja tegelik põllupinna üldsuurus võib kuni kaks korda suurem olla kui ülal tähendatud.

Põllumaa väärtus ja iseloom on vahelduv, üldiselt aga kehv, sest ülekaalus on kerged liivamullad. Põllukasutuse iseloomustamiseks Eesti Ingeris võime kasutada kogu Narva valla¹⁰ kohta käivaid 1939. a. põllumajandusliku üleskirjutuse andmeid, mille järgi üksikute põllukultuuride kasvupindalad olid %-des.

Kultuur	Narva vald	Eesti keskmine
Tali- ja suurikis	18,5	13,5
Talinisu	1,9	2,8
Suinisu	11,2	3,9
Oder	7,3	7,5
Kaer	15,8	12,9
Segavili	1,5	11,3
Põlluhein	16,1	22,9
Kartul	11,9	8,0
Muud kultuurid	4,7	6,1
Kesa	11,1	11,1
Kokku	100,0%	100,0%

Tabelist näeme, et Eesti Ingeris viljeldakse suhteliselt rohkesti rukist, suinisu ja kartulit, kuna segavilja kasvatus, võrreldes muu Eestiga, vähemal määral levinud on. Selle põhjuseks on peale mullastiku iseloomu veel talude väiksus, mis sunnib kasvatama võimalikult rohkem toitteravilja. Et Eesti Ingeri talud enamikus tõesti väikesed on, selgub alljärgnevast, mille järgi kogu Narva vallas 1939. a. oli:

¹⁰ Narva valla, kuhu kuulub Eesti Ingeri, üldsuurus on 219,0 km². Sellest on põllumajanduslikku maad (põld, heina-, karjamaa) 7430 ha ehk 34%. Põllu- ja aiamaa üldpind oli 1939. a. üleskirjutamise andmeil 2217,5 ha.

Talundi suurus ha.	Talundite arv (%%)	
	Narva vald	Eesti keskm.
1–5	15,8	15,8
5–10	33,3	17,0
10–20	36,0	28,8
20–30	10,7	18,2
30–50	4,2	15,5
üle 50	–	4,7
Kokku	100,0	100,0

Tabelist näeme, et Narva vallas ja seega ka Eesti Ingeris domineerivad ülekaalukalt (85,1%) alla 20 ha suurused talundid. Oma väiksusele vaatamata suudavad Eesti Ingeri talud siiski anda peaaetist suuremale osale rahvastikust. Talundite arv, mis ei suuda täielikult elatada selle omanikku, on kõigest 15%. Neis hangitakse lisaissetulekut välistöödel, aiandusega, marjade, seente jne. korjamisega. Mere ja jõgede ääres harrastatakse kalapüüki.

Põlluviljeluse kõrval on tähtsamaks tegevusalaks loomakasvatus. Hobuse- ja veisepidamise intensiivsus, lähtudes põllupinnast, on umbes võrdne üleestilise keskmisega, kuna sea- ja lambapidamine sellest tunduvalt maha jääb. Loomasaadused tarvitati suuremalt osalt kodus ära, väljaarvatud osa piima, kohupiima ja võid, mune – mis Narva ja Narva Jõesuu turgudel realiseeriti.

Tööstusi Eesti Ingeris pole, kuid seevastu leidsid paljud soomlased ja ingerikud tööd Narva tekstiilfabrikus. Viimaseil aastail siirdus neid, eriti noori, rohkesti ka põlevkivi tööstisisesse, kus teenistuse võimalused suhteliselt väga hääd olid.

Kaubandus toimus peamiselt Narva linnas ja Narva Jõesuus, kuid ka kohalikes küldes oli väiksemaid ühis- ja erakauplusi.

Liiklus ja side toimus talvel peamiselt ainult hobustega, suvel aga korrapärase laevühenduse abil mööda Rossoni ja Narva jõgesid.

Kokkuvõttes tuleb tähendada, et Eesti Ingeri soomlased ja ingerikud elasid viimastel aastatel eriti majanduslike tingimuste suhtes täiesti rahuldavalt. Paljud neist lahkusid vanadest venepärastest tänavküladest ja ehtasid uued ning nägusad hooned oma kruntidele. Kohati tekkis maareformi tulemusena hoopis uusi asundusi. Kuigi kultuurküsimumis esines eestlaste, soomlaste ja venelaste vahel teravaid lahkuminekuid, ei suutnud see üldist arengut pidurdada.

Märksa iselaadsem on ingerike asend. Olles tugevasti venestunud, ei oma nad tugevat rahvustunnet sellisel määral, mis võimaldaks isegi nende täpse arvu kindlaks tegemist. Viimaseil aastail on osa neist eesti koolipoliitika mõjul eestistamise tendentsi üles näidanud. Eesti Ingeri soomlaste juures võib aga seevastu rahvusliku iseteadvustunde tugevnemist tähele panna.

L. Yllö /allkiri/

ERA, f. R-64, n. 1, s. 830a, l. 1–11.

Tiit Noormets

(1959)

Lõpetanud Tartu ülikooli (1982) ja Moskva Ajaloo-Arhiivinduse Instituudi (1985). Olnud 1983–1993 Filmi-, Foto- ja Fonodokumentide Riiklikus Keskarhiivis (FFFRKA), sh. kasutusosakonna juhataja. 1993–1995 töötas EV Kaitseministeeriumis, alates 1996 Riigiarhiivis. Hetkel Rahvusarhiivi teadus- ja publitseerimise büroo peaspetsialist. Uurimisvaldkonnad: sõjaajalugu, sh. relvastatud vastupanuliikumised; 20. sajandi Eesti ajalugu. Üle 50 teadus- ja aimeartikli ja kommenteeritud dokumendipublikatsiooni.